

TÓTH LÁSZLÓ, DRÓTOS LÁSZLÓ*, LAÁR TIBOR

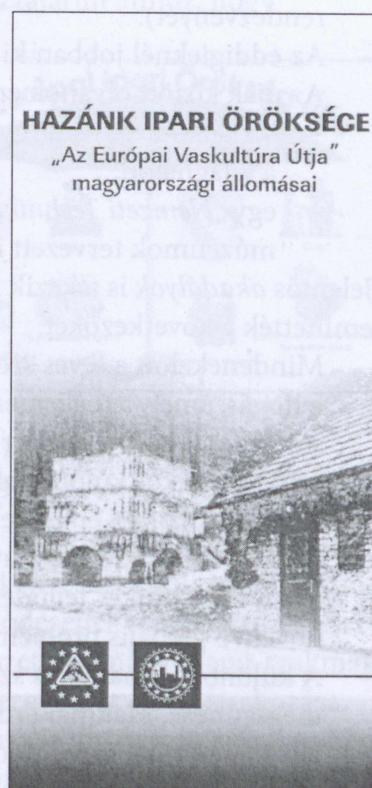
Az „Ipari örökség útja” nemzetközi program, mint a magyar természettudományok és technikatörténeti relikviák népszerűsítésének kínálkozó lehetősége

HELYZETÉRTÉKELÉS

Az előadás bevezető gondolataként a szerzők kifejtették, hogy mi teszi lehetővé és szükségessé a reáltudományok és a technikatörténeti emlékek népszerűsítésének napirendre tűzését, és milyen lehetőségek kínálkoznak, továbbá milyen akadályok vannak nemzeti értékeink kellő ismertségének, elismertségének biztosítása tekintetében.

E kérdéskörön belül érintették, hogy országunknak, Európának olyan gazdag természettudományos és technikatörténeti múltja, ipari öröksége van, – és ennek jelentős része a nagyközönség számára hozzáférhető is –, amely körülmény lehetővé teszi, kínálja a mai kor emberének növekvő érdeklődése, a múlt, a történelem, a hagyomány iránti kíváncsisága (kutatás, örökségturizmus, oktatás) kielégíthetőségét. Időszerűsége, szükségessége pedig abban összegezhető, hogy ipari örökségünk értékeinek megismertetése minél szélesebb körben és minél hatékonyabb eszközökkel – különösen EU tagságunk óta – több fontos aktuális és távlati szerepet is betölthet. Ezek közül kiemelték, hogy

- az EU és hazánk gazdasági versenyképességéhez járulhat hozzá, ha helyreállítjuk a nemzeti jövedelmet előállító gazdaság, és az azt művelő társadalmi réteg megbecsülését, a múltbeli teljesítményeik tiszteletét, értékes hagyatékuk védelmét, elismertségét;
- a társadalmunk gazdasági és tulajdonosi struktúrájának radikális átalakulása az utóbbi két évtizedben ipartörténeti értékei jelentős részének felelőtlen elherdálását vonta maga után. Ennek a folyamatnak a megállítása nemzeti érdekünk, egyben nemzetközi kötelességünk;

* drotos.laszlo@bzlogi.hu

- az ipari örökség szellemi, tárgyi emlékei, ezek ismerete – a jelen nemzedék számára – egyszerűre lehetnek: tanulságul szolgáló példák a mai és a jövőbeni feladataikhoz; az oktatás, a kutatás hasznosítható témái; a kulturális- és örökségturizmus területén értékesíthető ismeretek; egy-egy térség fejlesztési irányát, annak dinamizmusát meghatározó tényezők; közérzetjavító, a lokálpatriotizmust, a nemzeti- és európai kulturális identitásunkat erősítő értékek.

Több, ma még *ki nem használt lehetőség* is kínálkozik a természettudományos szakmák szellemi, tárgyi hagyatékának népszerűsítésére. Csupán néhány ezek közül:

- Szerencsére élnek közöttünk szép számban olyan kollegák, akik felkészültségük, ismereteik és erkölcsi elkötelezettségük alapján eredményesen kutatják, publikálják, népszerűsítik a magyar mérnöki és orvostudomány eddigi eredményeit, kiemelkedő személyiségeit. Jeles képviselőik immár közel negyed évszázada ezen az őszi ankéton adnak egymásnak találkozózt és cserélnek gondolatokat.

- Vannak már ma is kellő számban olyan hazai és külföldi magyar kulturális rendezvények, fesztiválok, amelyeken – amennyiben valóban akarjuk – többször és az eddigieknél hatékonyabban bemutathatjuk a humán kultúrában kiemelkedő magyar alkotók és műveik mellett a természettudományos, a mérnöki és orvosi praxisban világhírű teljesítményt felmutató honfitársainkat. Pl. „Tudomány Napja” a „Kulturális Örökség Napja” a „Múzeumok Napja” a „Múzeumok Éjszakája” az „Európa Kulturális Fővárosa”, a külföldi „Magyar Napok”, vagy éppen az „Európai Kulturális Utak” programja stb. (Miskolcon a Nemzetközi Operafesztivál kísérő programjaként tervezzük a „vasgyári sétákat”, az „ipari szafari” beiktatni. Az idén ismét programba vettük az újmassai öskohó melletti „Kohász Napok” rendkívül népszerű rendezvényét).

Az eddigieknél jobban ki kell használni a meglévő lehetőségeket, és keresni kell újabbakat is. Az újak között olyanok említhetők, mint pl.:

- az ismeretek, és tárgyi emlékek, dokumentumok digitalizálása, archiválása és közzététele a világhálón;
- egy „*Nemzeti Technikatörténeti Emlékpark*” (tematikus élménypark) létrehozása a műszaki múzeumok tervezett integrálásával párhuzamosan.

Jelentős *akadályok* is fékezik ma még a kellő ismertség és elismertség megvalósulását. Ezek közül említették a következőket:

- Mindenekelőtt a téves szemléletből adódó akadályok. Az az eléggé elterjesztett retrográd közfelfogás, amely a réalismereteket, a tárgyi, technikai, ipari kultúrát nem tekinti azonos súlyúnak a nemzeti kultúra más területeivel. Hazánkban az utóbbi években különösen felerősödött ez az arisztokratikus különbségtétel, elzárkózás, elkülönülés, ami szinte minden területen fellelhető. Kivételt talán az építészek képeznek. (Találkozni egészen szélsőséges nézetekkel is, amelyek például életünknek ezt a szegmensét nem tekintik a kultúra részének, vagy más esetben az ipart, a technikai fejlődést kárhóztatják a környezetrombolásért, a háborúkért, az emberek növekvő globális problémáiért.)
- A különböző manuális szakmák társadalmi presztízsének a csökkenése, a korábbi elismertség megszűnése, szakmai érdekképviseleti szervezeteik meggyengülése, hagyományos szolidaritásuk elmúlása, az utánpótlás-képzés állami elhanyagolása.
- A nagy múltú, híres egykori ipari üzemek testén, vagy helyettük létrejövő új vállalkozások új tulajdonosai – különösen a külföldi befektetők nagy része – nem kötődik érzelmileg az

örökséghez, de legtöbbjükét üzleti szempontjaik sem motiválják az értékek megőrzésében, a hasznosítás nemzetgazdasági megfontolásában.

- Az anyagi korlátok, amelyek e területet különösen mostohán kezelik.

AZ „IPARI ÖRÖKSÉG ÚTJA” MINT KÍNÁLKOZÓ LEHETŐSÉG

A bevezető gondolatok után az előadás – a felvetett problémára kínáló megoldási lehetőségként – felvázolta az „Ipari Örökség Útja” nemzetközi programját, mint az Európa Tanács által támogatott, céljainkhoz jól illeszthető akciók egyikét.

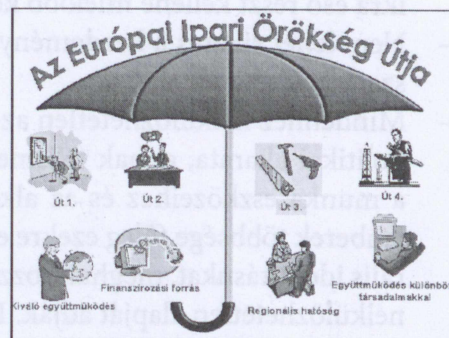
Az *Európai Kulturális Utak létrehozásának célja* az volt, hogy

- a nagyközönség számára minél inkább láthatóvá váljék – térbeli és időbeli utazások segítségével – miként alkotja a különböző európai országok öröksége a közös kultúrkinccset;
- a Kulturális Utak demonstrálják az Európa Tanács alapelveit: emberi jogok, kulturális demokrácia, európai kulturális sokszínűség és identitás, párbeszéd és együttműködés országhatáron át.

Jelenleg e programnak Európában 34 tagját jegyzik, ennyi Kulturális Út szerveződött. A program konkrét céljait és működtetésének alapelveit közös minisztertanácsi határozatban rögzítették, majd 1998-ban a Kulturális Utak Európai Intézetét is felállították az adminisztratív feladatok lebonyolítására. Az első példa a *Santiago de Compostela Zarándokút* volt, ez vált hivatkozási ponttá a további fejlesztésekhez.

Hazánkban – a MTESZ keretében alakult munkaszervezet – a korábbi években a *Barokk Út*, majd a *Vaskultúra Útja* program keretében kapcsolódott a nemzetközi kezdeményezéshez. Ez azt jelentette, hogy

- nagyjából önkéntes munkával e témákban kutatások, rendezvények, konferenciák, kiállítások szerveződtek, turisztikai marketing kiadványok készültek, hálózatok kiépítése kezdődött el, több ipari örökségvédelmi, -fejlesztési projekt és pályázat készült, illetve valósult meg;
- a Magyarországon e téren kialakult aktivitás nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy
  - 2007. október 7-én Luxemburgban a Közép-európai Vaskultúra Útja elismerő tanúsítványát vehette át a nemzetközi szervezet (Leobenben bejegyzett egyesület) elnöke;
  - a nemzetközi Irányító Testület szándékával megegyezően Miskolcon kidolgoztuk, és Magyarország nevében kezdeményeztük az Európa Tanács illetékes szerveinél az „Európai Ipari Örökség Útja” programot, amelynek vállaltuk megszervezését és működtetését.

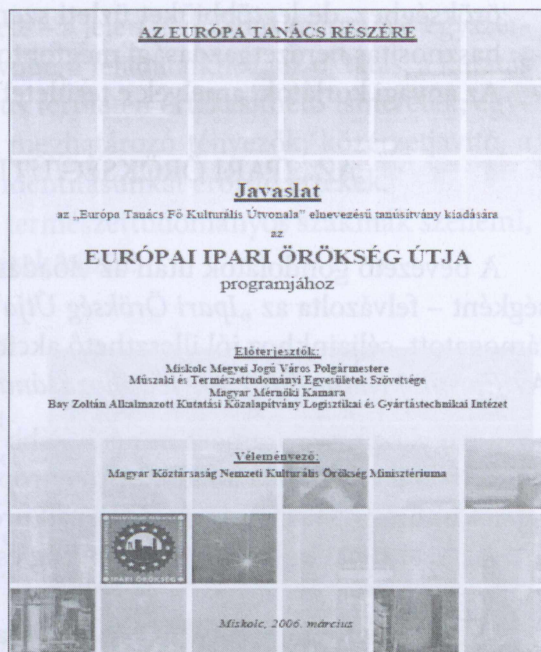
MI TESZI INDOKOLTTÁ AZ „IPARI ÖRÖKSÉG ÚTJA” PROGRAMOT?

A helyzetértékelés fejezetben kifejtett indokokon túl egyrészt az, hogy az eddig bejegyzett európai kulturális utak nagy része művészeti, politika- és vallástörténeti, kereskedelmi témákra fűződik. Szakmatörténeti utak – mint az emberi civilizáció és kultúra fejlődésének meghatározó részei – eddig nem kerültek feldolgozásra. Másrészt a különböző természettudomány alapú szakmák nagy száma miatt célszerűnek látszik egy ezeket átfogó, koordináló ernyőszervezet létrehozása.

Harmadszor a különböző szakmák emlékeinek egy-egy útprogramba történő összekapcsolása nagyobb, színesebb, gazdagabb turisztikai látványosság, attrakció bemutatására ad lehetőséget.

MIT TETTÜNK EDDIG, HOL TART A FELADAT VÉGREHAJTÁSÁNAK ELŐKÉSZÜLETE?

- Egyeztetünk több valóságos és potenciális hazai és külföldi partnerrel, írásban is megállapodás született a program közös indítására;
- Pályázat készült, melynek elnyerése esetén létrejöhet rövidesen a nemzetközi és hazai irányító testület, elkészülhet a konkrét munkaprogram, költségvetés, elindulhat a szervezet bírósági bejegyeztetése, létrejöhet egy közös internetes portál.
- A működés költségeiről az egyes nemzeteknek maguknak kellene gondoskodniuk. Közös, illetve nemzeti projektek, pályázatok kidolgozására és végrehajtására is lehetne vállalkozni.
- A legcélszerűbb az lenne, ha a MTESZ TTB venne kézbe az elvi, szakmai irányítást, és ha mi mindnyájan bedolgoznánk e nemzetközi program sikere érdekében.

TOVÁBBI LEGKÖZELEBBI TERVEK, MIBEN TUDNÁNAK A JELENLÉVŐ KOLLÉGÁK KÖZREMŰKÖDNI?

- Végig kellene mielőbb gondolni, hogy mely szakmatörténeti utakat lehetne Magyarországról indítani, vagy melyik, már most is működőbe kapcsolódhatna be egy-egy hazai intézmény? Azaz a hálózatot tovább kellene építeni és működőképessé tenni. (Érdeklődés mutatkozik a nyomda, a kerámia-ipar, külön a szénhidrogénipar részéről.);
- A kezdeményező és közreműködő partnereknek e feladatból a saját apparátusukra, aktivistáikra eső részt kellene mielőbb konkrétan is kidolgozniuk és személyekre leosztani;
- Nem lehet sikeres a kezdeményezés, ha nem tudjuk az ügy mellé állítani a turizmus irányító szerveit, és a médiát;
- Mindehhez nélkülözhetetlen az ország, a régiók és az érintett megyék, települések vezetőinek politikai akarata, annak felismerése, valamint érvényesítése a döntésekben, hogy a lakosság a munka eszközeihez és az alkotáshoz kötődő kapcsolataival szocializálódik leginkább. Az emberek többsége főleg ezekre emlékszik, ezekhez kötődik, ezek döntően befolyásolják kulturális identitásukat, meghatározzák értékrendjüket, készségüket, végső soron a további fejlődés nélkülözhetetlen alapját adják. Ezekon felül a környező népek egymás iránti toleranciáját, békében együtt élni képes alkotó közösségét is erősítheti a közös gazdaságtörténeti múlt hagyatékának megismerése, együttes védelme és hasznosítása.
- Igazán az lenne jó, tiszta szívből azt kívánhatjuk, hogy ennek az Ankétnak a jövő évi, 25. jubileumi megrendezése alkalmából a TTB vezetői minél több, e téren elért eredményről tudjanak számot adni.

100 éves a Ford T-modell

